

УДК:
327.57
Примљено:
5. јуна 2009.
Прихваћено:
18. јуна 2009.
Прегледни
рад

ПОЛИТИЧКА РЕВИЈА
POLITICAL REVIEW
Година (XXI) VIII, vol=20
Бр. 2 / 2009.
стр. 205-232.

Зоран Милосављевић*
Институт за политичке студије, Београд

ИДЕЈЕ ЗА УСПОСТАВЉАЊЕ ТРАЈНОГ МИРА¹⁾

Сажетак

Најкраће речено, основне побуде које су навеле поједине научнике да усмере своје напоре ка истраживању мира биле су свест о опасности од новог светског рата и његових катастрофалних последица, уверење у неопходност да и наука пружи свој допринос отклањању те опасности и незадовољство резултатима које су у том погледу давале друштвене науке.

Садашње стање се, пак, не може у том смислу назвати миром због тога што и даље постоји опасност од нуклеарног рата и што у читавом овом периоду није било готово ниједног дана у коме нису изгубљени животи у ратним сукобима. У истом смислу ово стање међународних односа Kenneth Boulding квалификује као «систем претње» (threat system), Sugata Dasgupta као «стање без мира» (peacelessness), а Dieter Senghaas као «организовани не-мир» (organisierter Unfrieden).

Да није борбе за супремацију великих сила и њихове тежње да имају монопол над ресурсима наше планете, сарадња и размена добара могла би да буде веома развијена уз очување мира и коегзистенцију.

Упркос лепим жељама, датим обећањима и преузетим правним обавезама, нпр. потписивањем Повеље ОУН, државе тешко успевају да усагласе своје националне

* Истраживач ИПС у Београду.

1) Рад је настао у оквиру научног пројекта «Друштвене и политичке претпоставке изградње демократских институција у Србији» (149057Д), који се реализује у оквиру Института за политичке студије у Београду, а финансира Министарство науке и технолошког развоја Републике Србије.

интересе у тој мери да би солидарно могле да се супротставе агресији. Ситуација је управо обрнута: државе се групишу и конфронтирају око својих партикуларних интереса и својим експанзионистичким поступцима непрекидно угрожавају међународну безбедност и светски мир. Дакле, упорно концепт конфронтације (милитаристички модел) побеђује концепт коегзистенције (хуманистички модел).

Кључне речи: Мир, политичке силе...

ПОЛИТИЧКО РАЗЛИКОВАЊЕ ПРИЈАТЕЉА И НЕПРИЈАТЕЉА

Рат је потирање стварања. Не само да је неразуман, него и проистиче из нераздевања и унапред створених предрасуда, као реалних чињеница.

Ратујемо са неким другим, јер не можемо да разумемо другог, а тај други наступа неумољиво и са позиције силе и не видимо шта би то требало да чинимо. Разумевање другог чини нам се као оспоравање нас самих. Самим тим што неко ратује против нас, мисли свака страна, тај није вредан разумевања. И тако обично иде у оба правца, док физичка деструкција не савлада емоције мржње и нетрпелјивости и принуди разум на успостављање примирја. Сетимо се само да нам се у XX веку десио Први светски рат – па успостављање мира и оснивање Друштва народа да чува светски мир. Једва двадесет година после десио се још страшнији и деструктивнији Други светски рат, па опет успостављање светског мира и оснивање Организације уједињених нација. Цена светског мира који траје 60 година био је стални локални немир, запањујућих преко 300 оружаних сукоба од 1945. наовамо. У пријатељству људи стварају, друже се и развијају све облике сарадње. Пријатељи, дакле, не ратују. Непријатељство доводи до сукоба, стварања предрасуда и у крајњој инстанци до рата и уништавања непријатеља.

Први и Други светски рат су физички уништавали непријатеља. Морална деструкција цивилизацијских тековина човечанства након Првог светског рата – дакле, уништење светског мира, настало је распадом светске мировне институције која је имала задужење да га чува. У освит Другог светског рата, и поновне отворене појаве непријатељстава и подела, државе чланице нису се придржавале принципа и начела које су саме себи прописале

исцрпљене узајамним уништавањем у Првом светском рату. Поново се кренуло ратном стазом. Морално убиство Друштва народа извршиле су светске владе које су допустиле да до тога дође, бавећи се својим ситним дневно-политичким интересима исказавши незрелост и неспособност у сагледавању и наметању општег, заједничког и наднационалног интереса. Хоће ли наши данашњи политички лидери и светске владе успети да сачувају морална начела прокламована Повељом ОУН, па самим тим безбедност и светски мир и за велике и за мале народе и успети да одоле изазовима атомске ере XXI века?

Чувени *пруски филозоф и генерал* Карл фон Клаузевиц (Carl von Clausewitz), као војник који је касније писао о својим искуствима и феномену рата каже: «Када говоримо о уништавању непријатеља не морамо посебно истицати да нас ништа не присиљава да овај појам ограничимо само на физичке снаге, него се ту нужно морају укључити и моралне, пошто се оне са физичким до у најситније делове прожимају, и зато се уопште не могу међусобно одвојити.»²⁾ "Мир" на крају, као што је Карл фон Клаузевиц једном написао, само је „привремени услов“: „Поражена држава често сматра исход само као пролазно зло, коме се може пронаћи лек у политичким условима (рату) у неком следећем тренутку.”³⁾ Насупрот томе, Платон је био отворенији: „Само мртви су видели крај рата.“

**МЕЂУНАРОДНО РАЗУМЕВАЊЕ-НЕРАЗУМЕВАЊЕ
И ПОТРЕБА СПОРАЗУМЕВАЊА У ЦИЉУ
ПРЕВАЗИЛАЖЕЊА ПРЕДРАСУДА
И ИЗБЕГАВАЊА РАТА**

У време блоквске поделе света несугласице великих сила решавале су се у локалним сукобима у вечитој борби за супремацију у свету и коначну победу једног или другог модела тј. капитализма или социјализма. Међутим, и данас када је превладао један глобални модел-капиталистички и даље се настављају ратови.

Многе данашње регионалне безбедоносне организације суочавају се са изазовом очувања консенсуса и солидарности без јасно идентификованог спољашњег непријатеља или заједничке претње.

2) Carl von Clausewitz, *Vom Kriege*, Reinbek bei Hamburg 1980, стр. 30.

3) Carl von Clausewitz, „*On War*“, *In War the End Resuit h Never Final*,” уредио и превео Michael Howard and Peter Pare., indexed edition (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1976), 80.

У другим регионалним безбедносним системима, *контроверзе међу коалиционим партнерима о идентитету непријатеља и условима, који оправдавају интервенцију*, стварају сумње о њиховој способности да израде пројекте о колективној одбрани. Те сумње су подстакнуте историјом регионалних организација у мировним настојањима.

Кроз разне епохе, све до данас, многи научни истраживачи бавили су се феноменом политичког одређивања једних политичких субјеката према другима на релацији пријатељ-непријатељ. У моралном смислу пријатељство и непријатељство може се дефинисати као добро и зло, у естетском као лепо и ружно или у економском као корисно и штетно. Разликовање пријатеља од непријатеља има смисао да означи крајњи степен интензитета везивања или раздвајања, асоцијације или дисоцијације.

Тако на пример проистиче да на подручју економског нема непријатеља, већ само међусобно супротстављених *конкурената*, а у сасвим морализованом свету у духовној сфери постоје само *противници у дискусији*.

Међутим, народи се и даље међусобно групишу према супротности пријатељ-непријатељ, а та супротност је и данас још веома стварна и у оквиру државе, као организованог политичког јединства више чинилаца, али која као целина доноси за себе одлуку пријатељ-непријатељ.

Непријатељ, дакле, није конкурент или противник уопште. Непријатељ није ни приватни противник који се мрзи с осећањима антипатије. Непријатељ је борбена скупина људи која стоји наспрам исте такве скупине.⁴⁾

Непријатељ, у политичком смислу је само *јавни непријатељ*, јер све оно што се односи на такву скупину људи, посебно на читав народ јесте јавно.

Религијске, економске и друге супротности и предрасуде могу се подићи до политичких супротности и изазвати одлучујуће борбено груписање на пријатеља и непријатеља. Ако би пацифистичко противништво према рату постало толико снажно да би могло натерати у рат пацифисте против непацифиста, у један «рат против рата», тиме би било доказано да оно стварно има политичку снагу, јер је довољно снажно да људе групише на пријатеље и непријате-

4) Карл Шмит, Појам политичког, прилог објављен у књизи Д. Симеуновића, Теорија политике, Удружење наука и друштво, Београд, 2002, стр. 271.

ље. Ако је воља да се рат спречи толико снажна да не зазире више ни од самог рата, онда је она управо постала политички мотив, тј. она, иако само као екстремну евентуалност, потврђује рат и чак смисао рата. Чини се да је то данас једна нарочито изгледна врста оправдања ратова.

У екстремном случају исказивања непријатељстава односно идентификовања непријатеља и заоштравања односа долази до отвореног сукоба-рата. Кризу би требало да разреше једино сами учесници међу собом, међутим у међународним односима често долази до арбитраже и «добрих услуга» тзв. «непристрасног трећег» - помиритеља, који је према досадашњим искуствима, увек до сада, био представник великих сила. Док се двојица бију трећи обично користи, и тако кроз векове.

РАЗВИЈАЊЕ РАЗУМЕВАЊА И ПРИЈАТЕЉСТВА

Представа о општељудској агресивности узима све више маха, она би требало да објасни зашто је ратно стање тако често кад прегледамо историју људских заједница. Међутим, чини се, агресивност је ипак једно изазвано стање код већине људи, а не стално расположење. Увек је за ратовање била потребна посебна припрема, односно раздраживање. Човек је по природи пасиван, жељан удобности, уживања, економског обиља, више него ризика да изгуби живот, своја добра или делове свога тела. Евентуално задовољство од надвладавања противника краће је и мање од изгледа да се сам буде унакажен, убијен, обесправљен, опљачкан.

Верујем да је људска природа таква да ратови нису ни неизбежни, нити неопходни. Али је неопходно познавање другог, човека из другог града, из друге области, оног што је први сусед као и оног ко живи у земљама друкчијим од сопствене, у духовној клими која се разликује од наше.

Најмањи услов за то је оно што се зове «слободан проток информација» и развијање пријатељстава у културној, научној и свим другим областима рада и стварања и међусобног повезивања. Интер-културални дијалог уз мир и коегзистенцију су платформа за развој и напредак и стварање, а рат води само разарању и то и физичком и менталном.

Други услов за превазилажење «непријатељства и предрасуда» је да се информације, стечене у размени користе, узимају у обзир,

да се о њима разговара. Мислити и говорити само о себи, можда се више не сматра неморалним, али свакако не води у просвећеност и међусобно разумевање. Онолико колико је важно да се човек држи максиме «познај себе самог», разумети човека поред себе, свакако, значи и разумети га и споразумети се, поредећи људе једне с другима. Без поређења нема мишљења. И обрнуто: само оно поређење вреди у којем има мишљења, иначе се затварамо у круг самообожавања. Свако поређење ће испасти у нашу корист, а на туђу штету, и на крају иде у прилог зараћености са свим и сваким.

Окупацију територије ратним освајањима је једноставније извести од поковања духа једног народа и освајања његовог срца односно наклоности. Довођење противника у беспомоћан положај је статус којим освајач једино може бити задовољан:»Ако противник треба да се покорава нашој вољи, морамо га довести у положај који је за њега неповољнији него жртва коју од њега захтевамо, неповољност овог положаја не сме, наравно, да буде временски ограничена (бар не сме тако да изгледа), иначе се противник не би предао, већ би само сачекао повољнији тренутак».⁵⁾

Рат се одиграва сваки пут као «коначно последњи рат човечанства». Такви ратови су, нужно, посебно интензивни и нечовечни ратови, зато што они, превазилазећи оно што је политичко, непријатеља истовремено понижавају у моралним и дугим категоријама и морају да га претворе у нељудску гнусобу која се мора не само сузбити него и дефинитивно уништити, која дакле, није више само непријатељ кога треба вратити у његове границе, већ га треба морално и физички уништити.

*КОЈА ЈЕ АЛТЕРНАТИВА ЗА ИЗЛАЗАК СВЕТА
ИЗ ЗАЧАРАНОГ КРУГА БОРБЕ ВЕЛИКИХ СИЛА
ЗА СУПРЕ-НАЦИЈУ? РАЗВОЈЕМ ДО ПРИЈАТЕЉСТВА
И ЕЛИМИНАЦИЈЕ РАТА*

Целокупни послератни развитак, у коме је стотињак земаља ушло у међународну заједницу у својству равноправног субјекта, ослобађајући се вековног колонијализма, упечатљиво је потврдио да је идеја слободе и независности народа доживела историјски тријумф над принципом доминације и субординације у међународној заједници.

5) Carl von Clausewitz, Vom Kriege, Reinbek bei Hamburg 1980, str. 14.

Систем Уједињених нација је организација која по принципу федерализма правно-политичких субјеката-земаља потписница Повеље ОУН, треба да чува мир и безбедност у свету – и гарантује тзв. «*заштићени светски мир*».

Функционално повезивање експерата из свих земаља света по економско-социјалном принципу на пројектима од транснационалног значаја гарантује тзв. «*радни светски мир*». (Као што је изградња транснационалних саобраћајница, нафтовода, гасовода и сл.).

Упркос лепим жељама, датим обећањима и преузетим правним обавезама, нпр. потписивањем Повеље ОУН, *државе тешко успевају да усагласе своје националне интересе у тој мери да би солидарно могле да се супротставе агресији*.

Ситуација је управо обрнута: државе се групишу и конфронтирају око својих партикуларних интереса и својим експанзионистичким поступцима непрекидно угрожавају међународну безбедност и светски мир. *Дакле, упорно концепт конфронтације побеђује концепт коегзистенције*. Не одричући се система колективне безбедности, али и не идеализирајући га, међународна заједница је прихватила становиште да је најреалнији пут за учвршћивање међународне безбедности – уклањање узрока рата.

Пре свега, то је потреба уклањања вечите борбе великих сила за супремацију, која се може елиминисати увођењем мултилатерализма у међународне односе, где ће бити више центара моћи, који ће онда зарад општег добра морати да се међусобно организују на бази концепта коегзистенције и сарадње, што би онда дало више маневарског простора малим и средњим земљама за слободан развој и напредак. Дакле, ако се рашчлани активност Уједињених нација и поборника несврстане политике блоковске поделе света, долази се до сазнања да се у средишту мера и настојања за уклањање узрока рата, а тиме и за трајно учвршћивање међународне безбедности налази – *развој*.

На који начин развој делује на јачање међународне безбедности?⁶⁾

Прво, развој – схваћен у комплексном смислу тог појма, као економски друштвени, културни развој - јача унутрашњу стабилност сваке националне заједнице. Унутрашња стабилност сваке националне заједнице представља једну од битних претпоставки

6) Р. Петковић, Несврстана Југославија и савремени свет, op. cit. 202-205

јачања стабилности читаве међународне заједнице, тј. Међународне безбедности.

Друго, развој – у склопу противречности Север-Југ, доприноси смањивању јаза између развијених земаља и земаља у развоју, па тиме и отклањању једног од потенцијално најкрупнијих узрока нестабилности у свету. Уравнотеживање светске привреде и јачање равноправности у међународним економским односима представљају најсуштаственији допринос учвршћивању међународне безбедности.

Треће, развој – у најширем цивилизацијском смислу – представља снажну полуку јачања међузависности света на основама равноправности и узајамних интереса. Једино подједнаке шансе за развој могу да буду основица стварне светске интеграције, као услова трајне међународне безбедности.

Ове начелне тврдње могу се лако конкретизовати у савременом међународном животу. Један од најтежих проблема међународне безбедности на истеку XX века представља раскорак између политичке и економске независности држава широм света. Њихова економска зависност од центара економске и војне моћи у свету узрок је унутрашње нестабилности, незапослености, застареле технологије, међусобних сукоба, ширења простора за тзв. «мировно присуство, односно управљање кризама и утицај блоковских сила.

Без развоја нема успостављања економске независности нити јачања политичке независности, па тиме ни превазилажења садашње опште нестабилности и сиромашења земаља у развоју.

На глобалном нивоу, једино развој може пресећи тенденцију сталног јачања доминације и хегемоније суперсила и, гледано у правцу будућности, спречити да се XXI век претвори у епоху нове колонијализације света – тоталног тријумфа технолошког колонијализма и империјализма. *Тријада, разоружање, развој, безбедност представља стратегијску основу борбе за светски мир и друштвени напредак у условима мултилатералне равнотеже.*⁷⁾

7) “Међународни поредак дежава, посебно у неколико последњих деценија, све дубље урања у ширине глобалног друштва *in statu nascendi* добијајући при томе аморалан облик...”, Драган Симић и “Узбурканост у глобалној политици (Од међудржавног поретка до глобалног друштва”, *Српска политичка мисао*, бр. 4/2008, стр. 29

**ИСТРАЖИВАЊЕ МИРА ИЗ УГЛА
ПОЛИТИЧКЕ ТЕОРИЈЕ
(ТЕОРИЈА СИСТЕМА И ТЕОРИЈА ФУНКЦИОНАЛИЗМА –
“РАДНИ МИР” И “ЗАШТИЋЕНИ МИР”)**

Питање свих питања је шта доводи до сукоба и стварања кризних жаришта и тероризма.

На почетку би се могло поставити питање односа религије и политичке толеранције уопште. Припадност истој религији ствара заједницу интереса, који могу да дођу у сукоб са истом таквом заједницом заснованој на другој религији.⁸⁾ Свој највиши израз ова ситуација налази у тези о сукобу цивилизација у свету чувеног политиколога са Харварда, Семјуела Хантингтона.⁹⁾

Када то повежемо са средњовековним хришћанством и исламом добија се комплетна слика. Однос религије и државе, односно политичка толеранција могу се посматрати и кроз следеће примере средњовековне историје:

У православном: “Држава је за своје унутрашње руковођење признавала црквени закон. Црква је, пак, себе сматрала обавезном у повиновању држави”¹⁰⁾

Тако и познати византолог Георгије Острогорски каже: „Цар је не само врховни заповедник војске, врховни судија и законодавац, већ и бранилац цркве и праве вере. Он је изабраник божји и као такав не само господар, него и живи симбол царства које му је бог поверио”¹¹⁾

Са исламом је ситуација још карактеристичнија. Према исламском учењу “Богу припада потпуни правни суверенитет у оном значењу у којем се овај појам схвата у правним и политичким наукама”¹²⁾

Зато свака власт у средњовековним хришћанским, али и исламским државама долази од Бога, а у случају ондашњих нпр. папа то се још више потврђује чињеницом да је папа надређен световној

8) Mirosljub Jevtić, Religion and power, Essays on Politology of Religion, Diocese of RAS-Prizren and Kosovo-Metohija, Gračanica, Center for Study of Religion and Religious Tolerance, Belgrade, 2008, p. 27

9) Samuel Huntington, The Clash of Civilizations and Remaking of World Order, Њујорк, 1996.

10) Булгаков Сергије, Православље, Нови Сад, 1991, стр. 230

11) Острогорски Георгије, Историја Византије, Београд, стр. 51

12) Гласник врховног исламског старешинства у СФРЈ, бр. 2/1982, стр. 134.

власти. Тако се види да је тада однос религије и политике централни однос, и предмет свих дисциплина које научно проучавају државу и све остало што чини предмет политичке науке.¹³⁾

Самим тим сви и данас сматрају да је њихов став према свакој другој идеологији и религији став једине праве толеранције. А да ли је то тако? О стварном односу религије и толеранције може се расправљати само ако се она стави у конкретну животну праксу где се види како се заиста односи према припадницима другачијих идеја. А то је неодвојиво везано за политику и политичко стање у свету у коме данас живимо.

На основу свега реченог Политикологија религије могла би се дефинисати као једна од најмлађих политиколошких дисциплина која проучава утицај религије на политику и политике на религију. С посебним освртом на односе субјеката политике у најужем смислу према религији и верским заједницама.¹⁴⁾

Познато је да анализа религије у политичком контексту није новина, а то нам могу потврдити и многи историјски примери. Политичке организације у античком Бабилону, Египту или Израелу били су некако нејасно повезане у једном или другом облику божанства тј. богова. Од како су богови дали легитимитет владарима анализе таквих политичких влада и функција владара постале су део дисциплине која се зове Политичка наука о Религијама.¹⁵⁾

Религија и политика има двојно академско порекло. Прво је укоренењено у наукама које анализирају религију, попут филозофије, социологије, историје, географије или психологије религије. Ако узмемо те дисциплине скупа оне нам омогућавају да разумемо религију као опште појаве и да нас уведу у боље схватање тј. разумевање друштва, зато сто друштво није могуће

13) Читава историја старог и средњег века била је пре свега историја верских ратова и све то у име правде и толеранције и свога бога. Крсташки ратови, инквизиција, исламски цихад, сви ратови Јевреја описани у Старом завету имали су религиозни легитимитет.

14) Miroљub Jevtić, Religion and power, Essaus on Politology of Religion, Dioceze of RAS-Prizren and Kosovo-Metohija, Gračanica, Center for Study of Religious Tolerance, Belgrade, 2008, p. 260

15) Miroљub Jevtić, Religion and power, Essaus on Politology of Religion, Dioceze of RAS-Prizren and Kosovo-Metohija, Gračanica, Center for Study of Religious Tolerance, Belgrade, 2008, p. 261

разумети без религије. Други, је свет политичких наука и положај религије унутар тог оквира.¹⁶⁾

Основна поља истраживања политикологије религије, која се налазе у сталном развоју, јесу:

- Све оно у оквиру религијских учења и религијске праксе што има директну политичку садржину и поруку. На пример религијско схватање: власти, моћи, политичког ауторитета, државе, политичког организовања, рата, мира и тако даље;
- Све оно у оквиру религијског понашања и религијске праксе што нема директну политичку садржину и поруку, али има директне политичке последице. На пример: подизање верских објеката и ходочашћа;
- Ставови субјеката политике у ужем смислу према религији и верским заједницама. На пример: ставови политичких партија и група за притисак према религији и верским заједницама;
- Све оно у оквиру наизглед сасвим секуларног друштвеног понашања које нема никакве религијске мотиве али изазива религијске-политичке последице.

На пример: Ако у једном више-конфесионалном друштву припадници једне религије стекну монопол над неком привредном граном, то изазива политичке последице.

Ако узмемо у разматрање односе између различитих области истраживања ове науке и других огранака политичких наука, можемо закључити да је предмет истраживања у Религији и Политици јединствен и специфичан.¹⁷⁾

Испитивањем природе религијских и политичких веза, политичке науке о религијама, можемо приметити да оне обогаћују политичку дисциплину као целину.

Зато се религија као предмет политичког истраживања почиње да надмашује остале друштвене науке које могу имати религију за тему анализа, али нису политичке науке саме по себи. У ширем смислу Религија и Политика могу постати најважнија друштвена

16) Miroljub Jevtić, Religion and power, Essaus on Politology of Religion, Dioceze of RAS-Prizren and Kosovo-Metohija, Gračanica, Center for Study of Religious Tolerance, Belgrade, 2008, p. 267

17) Miroljub Jevtić, Religion and power, Essaus on Politology of Religion, Dioceze of RAS-Prizren and Kosovo-Metohija, Gračanica, Center for Study of Religious Tolerance, Belgrade, 2008, p. 275

наука о религији јер поред стандардне политичке анализе, она такође може да се осликава на религијским изворима и да их чини богатим и у многим случајевима може да буде од користи у предвиђању политичких исхода.

Теорија политике настоји да објасни, са разумљивог нивоа апстрактности, све политичке појаве, да омогући истраживање и утврђивање свих релевантних чињеница везаних за политичке појаве, као и свих законитости које владају у оној сфери друштвене стварности коју сматрамо политичком сфером.

Тај *свеобухватни целовит прилаз предмету науке о политици* прво је својство теорије политике.

Друго својство теорије политике је *савременост*.

Свет политичких теорија се јасно дели на оне које припадају историји и на оне које имају статус савремених.

Политичка филозофија, за разлику од политичке теорије која се заснива прво на чињеницама, а тек онда на хипотезама, *почива на моралним, религијским и метафизичким вредностима које се налазе ван политичке реалности.*¹⁸⁾

БОРБА ЗА СУПРЕМАЦИЈУ КАО ИСТОРИЈСКА ПОЈАВА

Научни истраживачи су дошли до закључка да су ратови и борба за супремацију, нарочито током последњих неколико деценија XX века били превасходно резултат активности великих сила и то не само глобални, већ и већина тзв. националних и субнационалних оружаних сукоба.

Емпиријски подаци послератног периода показују да је учешће великих сила у ратовима износило око 80 %. Стога се рат и борба за супремацију не може више сматрати активношћу која је нормално распоређена међу читавом скупином држава чланица међународног система, већ је он вид понашања специјално својствен оним државама које заузимају положај великих сила.¹⁹⁾

Из досадашњег искуства, поткрепљеног историјским примерима, проистиче да се питање контроле рата и обезбеђивање мира своди у крајњој линији на елиминисање статуса великих сила у

18) Драган Симеуновић, Теорија политике - основи политичких наука, стр. 64

19) Љубивоје Аћимовић, Наука о међународним односима-теорије и истраживачки правци, Научна књига, Београд, 1987.

светској политици чији сукоб интереса нужно доводи до изазивања сукоба.²⁰⁾

У теорији политике није могуће разумевати савремене политичке и све друге друштвене процесе без познавања њиховог прапочетка и тока развоја, а с друге стране, урањање у историју зарад разумевања садашњости мора бити у границама потреба савремености.²¹⁾

У циљу савладавања и схватања односа снага у друштву (и појава које су од егзистенцијалног значаја за опстанак и развој цивилизације, као што су рат и мир), 50-тих и 60-тих година дошло је до испољавања и формирања бројних теоријских и научно-истраживачких праваца у различитим видовима и степену. Тако се у научно-истраживачким круговима дошло до стварања следећих теорија: теорије одлучивања, теорије функционализма, комуникационе теорије теорије интеграције, као и теорије система.

Циљ свих ових истраживачких праваца био је да се пре свега дође до универзалних знања и установи нека цикличност у понављању одређених друштвених сукоба и конфликта интереса, како би се узроци који у међународним односима доводе до насиља и рата трајно проучили и искуствена знања уградилa у изградњу трајног мира на планети.

Општа теорија система, по *Берталанфију*, иде за тим да изведе и формулише универзалне принципе који важе за све системе, без обзира да ли су они физичке, биолошке, или социолошке природе. Ова теорија «има за циљ да елаборира својства, принципе и законе који су карактеристични за «системе» уопште, независно од њихове посебне врсте, природе њихових саставних елемената и односа или снага између њих.

Сам појам система постао је у великом броју случајева кључни аналитички и теоријски чинилац. Једна од полазних теза теорије система свакако представља чињеница да постоји свеукупност међународних система – прошлих, садашњих, будућих и хипотетичких.

Систем се дефинише као комплекс елемената у интеракцији, с тим што те интеракције имају свој ред (нису случајне природе).

20) George Modelski, "War and the Great Powers", Peace Research Society (International), Papers, Vol. XVIII, 1972, pp. 35-59.

21) Dragan Simeunović, Alte und neue Probleme des Historismus in der Theorie der Politik, Hegelsjahrbuch, 1998.

Општа теорија система је интердисциплинарана, то јест, може се применити на појаве у различитим традиционалним гранама научног истраживања.²²⁾ Наиме, полази се од тога да треба извршити интеграцију знања из разних дисциплина, полазећи од претпоставке да постоји низ апстрактних система на које би у принципу могло да се сведе читаво знање.

Тако је, на пример, *Richard Rosecrance* покушао да на бази конкретне историјске грађе установи и дефинише одређене системе међународних односа. Он дели историју између 1740. и 1960. на девет периода или система, од којих сваки има своја карактеристична својства. Његова основна преокупација је међународна стабилност и у склопу изучавања услова у којима се она остварује Росецранце одабира следећа четири основна елемента:

- инпут сметњи,
- регулаторни механизам који реагује на сметње,
- ограничења околине која утичу на могуће исходе,
- као и сами исходи.

Разликују се два основна модела међународног система.

Први модел карактерише стабилност и обухвата следећих пет, од његових девет система: систем XVIII столећа период 1740-1789; европски концерт 1814-1822; редуцирани европски концерт 1822-1848; Бизмарков концерт од 1871-1890, послератни период од 1945-1960. У овим системима фактор сметњи био је на минимуму, а регулатор (концерт великих сила или неко други) био је у стању да се бори с тим сметњама.

Други модел, за који је карактеристична нестабилност, односи се на следећа четири система: револуционарни империјум од 1789-1814; уздрман концерт великих сила од 1848-1871; империјалистички национализам од 1900-1918; и тоталитарни милитаризам, од 1918-1945.

Нажалост, током читаве историје наше цивилизације, од њеног настанка, постојале су тенденције и амбиције појединих народа за успостављањем империје и доминације над другима, мисионарски походи, насилно покрштавање и асимилација. Империје су се током векова стварале и временом урушавале.

22) L. Von Bertalanffy, „General Theory of Systems: Application to Psychology, in The Social Sciences – Problems and Orientations, Mouton/UNESCO, the Hague, Paris, 1968, p. 309.

Најпознатије светске империје су Римска империја, Отоманска империја, Аустроугарска империја и др.

Религијски ратови, као на пример крсташки ратови, били су дефинисани као походи западних витезова против «неверника и за спасење».

Мисионарство – верска мисија покрштавања неверника.

Карактеристичну амбицију за остваривањем супремације показивала је и Наполеонова Француска и Шпанија приликом колонијалних освајања, при чему су шпански конквистадори потчињили готово читаву Латинску Америку. Према налазима научних истраживача, пред налетом освајача нестале су најнапредније цивилизације Маја и Инка. Наметање шпанског система вредности условило је потпуно нестајање традиционалних особености становника (језика, културе, обичаја) тих поднебља која су потпуно хиспанизирана. Такви и слични примери су се дешавали и за време Турске империје (насилна исламизација) као и за време Аустроугарске (насилно покатоличавање).

Асимилација – принудно покрштавање становништва, лишавање свих националних обележја и наметање језика, обичаја и норми понашања победничке стране.

У XVII веку, у време чувеног кардинала Ришелјеа, који је у међународним односима успоставио тзв. принцип ДРЖАВНОГ РАЗЛОГА (*raison d'état*), Француска је увела приступ међународним односима заснован на националној држави и мотивисан националним интересом као највишим циљем.²³⁾

У XVIII веку, Велика Британија је развила *концепт равнотеже снага*, који ће наредних двеста година доминирати европском дипломатијом. До избијања Првог и Другог светског рата британска империјална и највећа колонијална сила свих времена била је недодирљива и неприкосновена. Исцрпљена, након Другог светског рата, 1945. године, В. Британија никада више није у потпуности обновила своју водећу улогу на светској политичкој сцени. Као главни актер појавиле су се Сједињене Америчке Државе.

У XIX веку Метерникова Аустрија обновила је такозвани «*Европски концепт*», који је Бизмаркова Немачка разорила тиме што је европску дипломатију претворила у безобзирну политику силе.

23) Хенри Кисинџер, Дипломатија I, Verzal press, Београд, 1999, стр. 59-91.

Империјализам – ширење државне моћи путем освајања страних територија.

У овим системима фактор сметњи био је веома јак у односу на способност регулатора да се бори с њим, а средства којима је располагао била су минимална.²⁴⁾

Најзад, Росецранце, указујући на слабости и биполарног и мултиполарног система, предлаже као алтернативну комбинацију *бимултиполарни систем*, у којем би две суперсиле деловале као регулатори код сукоба између осталих држава, а ове, пак, државе би деловале као регулатори или «амортизери» код сукоба између суперсила.²⁵⁾

Интересантно је, међутим, да је много хваљени XX век, са једне стране, век хуманизма, мира, стварања светских институција за светски мир (Лиге народа и Уједињених нација), век у коме је у политици реч мир највише кориштена реч све до граница сакралности и природности заклињања у њега. С друге стране, то је век у коме су се водили највећи ратови у историји човечанства, у коме је погинуло највише људи у историји и у коме су усавршена насиља у различитим институционалним облицима као и оружје масовног уништења (атомска бомба).

Парадокс XX века и почетка XXI века је да је све више рата што се више прича о миру.²⁶⁾

МИР - одсуство насиља.

*У ширем контексту мир је стање једне заједнице у коме ред и правда преовлађују, интерно између њених чланица и екстерно у њеним односима с другим заједницама.*²⁷⁾

Изгледа да и поред свега *нисмо одмакли од Макијавелија, првог родоначелника реалполитичког промишљања власти и државе*, који се за разлику од многих његових савременика превасходно ба вио модерном државом. Он је одбацивао не само хришћанско, већ и свако легалистичко или моралистичко поимање природе државе и власти. А у средишту те структуре била је *гола физичка сила*. «Сви

24) Richard Rosecrance, "Action and Reaction in World Politics", Little Brown, Boston, 1963.

25) Richard Rosecrance, "Bipolarity, Multipolarity and the Future", Journal of Conflict Resolution, X, September 1966.

26) Драган Симеуновић, *Теорија политике*, Удружење Наука и друштво, 2002 година.

27) Quincy Wright, *A Study of War*, The University of Chicago Press, Chicago, 1942.

наоружани пророци су победили, а ненаоружани су пропали».²⁸⁾ То је због тога што је људска природа непостојана. Људи се лако могу убедити, али их је тешко одржати у истом убеђењу. Приликом увођења новог поретка осим силине речитости, по Макијавелију, треба се служити и силом оружја. Тим двоструким путем пропаганде и насиља загарантована је супремација. Он је био поборник идеје да «циљ оправдава средство» - односно да се окрутна дела добро употребљена (*crudelta bene usate*), ако се изврше одједном а потом се не настављају, преобрћу у ствари корисне за поданике.²⁹⁾

Како пројектовати будућност, на основу историјских искустава из прошлости било је и питање којим се Хегел бавио, а тиче се “вечите борбе добра и зла» - рата и мира”. Да ли зло увек губи и да ли добро увек коначно побеђује? У чему је смисао историје «учитељице живота» ако не успемо сазнајним методама да обезбедимо да на будуће изазове превентивно одговоримо или бар да створимо такве механизме како би добро увек могло да надјача и победи зло?

ПРЕТЊЕ МИРУ И ИСТРАЖИВАЊЕ МИРА

Најкраће речено, основне побуде које су навеле поједине научнике да усмере своје напоре ка истраживању мира биле су свест о опасности од новог светског рата и његових катастрофалних последица, уверење у неопходност да и наука пружи свој допринос отклањању те опасности и незадовољство резултатима које су у том погледу давале друштвене науке.

Свест о опасности од рата била је вишеструко мотивисана. Пре свега Други светски рат био је двострука поука: у погледу величине последица светских сукоба по човечанство, које сваки пут би вају све теже, и у погледу неефикасности институционалних решења у чију се делотворност веровало приликом стварања Друштва народа, а која су се и у систему Уједињених нација показала неспособним да обуздају и ставе под контролу силе рата. Затим, појава нуклеарног оружја учинила је светску ситуацију крајње алармантном и питање мира или рата претворила у алтернативу опстанка или уништења човечанства. У том смислу, истраживачи мира *Alan i Hanna Newcombe* одређују мир као стање у свету »у коме не дола-

28) Николо Макијавели, Владалац, Београд, “Рад”, 1964, гл. VI, стр. 23.

29) Владалац, гл. VII, стр. 33.

зи и не може да дође до рата», с тим што се конфликти појављују, али се решавају путем одређеног механизма.

СТАЊЕ МИРА У УСЛОВИМА ПОЛИТИКЕ СИЛЕ

Најзад, хладни рат и уопште стање међународних односа у свету у условима политике силе и хегемоније моћних чинило је постојеће стање мира крајње незадовољавајућим. Стога се *за покретаче истраживања мира питање на које наука треба да да одговор није сводило на то који су корени и суштина рата и како елиминисати рат, нити само на то како обезбедити мир, већ и какав мир.*

Данас у свету постоји велики број институција које се баве истраживањем мира, где научници покушавају да унапреде интердисциплинарно истраживање услова мира и узрока рата. У том циљу су установљене и *Међународна академија за мир*, са седиштем у Лондону, која је својеврсна наставна установа и има за циљ да путем својих једномесечних курсева допринесе ширењу идеје и значаја мира, обучавању и усавршавању стручњака у овој области, као и *Међународно удружење за истраживање мира*. У том смислу и један од истакнутих истраживача Bert Röling дефинише истраживање мира као *«истраживање фактора који нарушавају мир и услове под којима се мир може одржати»*.³⁰⁾

Социјални дарвинизам – Најјачи, тј. «цивилизатори» само опстају, а остали се потчињавају».³¹⁾

Robert North, опет, указује на то да се изучавање рата рашчлањује на два дела: проучавање понашања које претходи, односно може да води рату, тзв. «истраживање кризе» (*crisis research*) и проучавање понашања у току и после рата, тзв. «истраживање ратног пустошења» (*disaster research*).³²⁾

Мортон Каплан своје моделе међународних система заснива на више претпоставки: прво, да се *у оквиру међународног система јавља образац поновљивог или карактеристичног понашања*,

30) Bert.V. A. Röling, »Садржај истраживања мира», Међународни проблеми, бр. 4, 1971.

31) Благоје С. Бабић, Прелаз у транзицији, Прометеј, Београд, 1996, стр. 143 «... од почетка писане историје западњачко друштво засновано је на начелу «социјалног дарвинизма». То начело, проширено на међународну раван, добило је облик успостављања доминације друштава Запада над друштвима осталих делова света. Како је Шпенглер уочио, «ни у једној цивилизацији (сем наше) није воља за моћ добила тако неумољив облик», Освалд Шпенглер: Пропаст Запада, Геца Кон, Београд, 1936, стр. 212.

32) Robert North, «The Race Between Destruction and Adaptability», Bulletin of Atomic Scientists, 26-28. March, 1964.

друго, да се ово понашање јавља као образац зато што су његови елементи конзистентни и задовољавају националне и међународне потребе; треће, ти обрасци институционалног понашања у специфичној су вези са типом актера који учествују у међународној политици; и четврто, то међународно понашање може се исто тако повезати са економским, технолошким, демографским, војним и другим факторима. Осим тога, његови модели одражавају претпоставку да структура једног система одређује његово функционисање.³³⁾ Он такође наводи *шест модела следећих система*: 1) *систем равнотеже моћи* 2) *лабави биполарни систем*, 3) *чврсти биполарни систем* 4) *универзални систем* 5) *хијерархијски систем* 6) *систем вета сваке јединице*.

Даље наводи, да су од ових система историјски тј. у пракси су постојали, односно постоје само два и то: *систем равнотеже моћи* (углавном систем у XVII и XVIII веку у Европи) и *лабави биполарни систем* (систем после Другог светског рата), док остала четири представљају чисте теоријске пројекције.

Тако, *чврсти биполарни систем* представља биполарност у којој свака од две суперсиле води блок сврстаних држава, којим она потпуно доминира, а у условима у којима нема несврстаних, тј. земаља изван два блока; *универзални систем* подразумева у ствари федеративну, односно конфедеративну светску државу, у којој постоје интеграциони механизми који врше судске, политичке, економске и административне функције; *хијерархијски систем*, који може бити недирективан и директиван, а подразумева јединствену светску државу створену било освајањем од стране једне светске силе, било демократским аранжманом, којим су територијалне јединице замењене функционалним; и најзад, *вето-систем* сваке јединице даје пројекцију мултиполарности за коју је карактеристично да свака држава поседује довољно нуклеарних снага да било коју другу државу одврати од напада на њу.

У Закључку бисмо могли да наведемо *Старкову* тезу да треба поћи од три основне области истраживања мира: 1) *емпиријског мира* (изучавање историјског искуства на плану рата и мира); 2) *практично остваривог мира* (тражење оног што је могуће путем дедукције из минулог развоја и на основу тога предлагати мере за постизање практично и непосредно остваривих циљева мира), 3)

33) Morton Kaplan, *System and process in International Politics*, John Wiley and Sons, New York, 1957.

идеалног мира (тј. таквог стања мира које није непосредно оствариво, али коме треба тежити као идеалу у будућности).³⁴⁾

ИДЕЈЕ ЗА УСПОСТАВЉАЊЕ ТРАЈНОГ МИРА

*Наднационални приступ («Изнад националне државе»)*³⁵⁾

Дефинисање људског понашања припадника одређених групација земаља које се кроз векове увек понављало на исти начин најбоље је описао лорд Карингтон, дугогодишњи преговарач ЕУ у кризи бивше СФРЈ 90-тих година XX века, који је дошао до закључка да на свету постоје три групе земаља у геополитичком окружењу:

- а) они који мењају свет
- б) они који прате шта се дешава и
- в) они који се чуде шта се десило.

По тој дефиницији, на пример, Немачка је увек имала тешка искуства и плаћала високу цену кадгод је предводила оне земље које су желеле да мењају свет. Југославија, а посебно Србија се тешко сналазила при удару великих сила. Поднела је велике жртве, најпре под окупацијом Османлијске империје која је трајала 500 година, затим под Аустроугарском империјом у Првом светском рату од 1914-1918, под Немачком од 1941-1945, да би деведесетих година сада већ прошлог XX века платила људским животима неразумевање интереса великих сила ЕУ и САД на Балкану.

Karl Deutsch у разради свог концепта политичких система управљања у први план ставља трансакције и комуникације. У својим истраживањима посебно место је посветио питању у којој мери су политички системи снабдевени адекватним средствима за сакупљање спољних и унутрашњих информација као и за преношење тих информација до места одлучивања. У ствари главна Деутсцхова оријентација је кибернетски концепт политичког система, што у суштини значи самоконтролишућег система. Основне заједничке црте свих система (било да су механички, биолошки или социјални) биле би: да они делују као мрежа протока информација; да имају способност да примају и комбинују нове информације са оним већ ускладиштеним; да делују као ентитети који

34) J.G. Starke, *An Introduction to the Science of Peace (Irenology)*, A. W. Sijthoff, Lajden 1968, pp. 24-25 .

35) Ernest Haas, *Beyond the Nation-State*, Stanford University Press, Stanford, 1964, p. 8.

доносе одлуке и да су способни да мењају своје функционисање на бази резултата њихових ранијих акција.

Deutsch разликује *четири категорије политичких система*:

- а) *самоуништавајуће системе*, који могу да се распадне чак и у релативно повољним срединама;
- б) *животно неотпорне* системе, који нису у стању да опстану под низом тешкоћа које се јављају у већини средина;
- в) *животно способне* системе, који су у стању да опстану у кругу услова средине, и
- г) *самооснажујуће* системе, који су у стању да повећају вероватноћу за свој опстанак у све разноврснијим срединама.³⁶⁾

Стога разумевање карактера националне структуре и политичког система и акција те структуре и проучавање кооперативних и непријатељских односа са другим структурама унутар и изван државе постала је неопходност у изучавању понашања међународних актера. Тачније речено «кратак и не-технички опис циљева системске анализе укључио би проучавање скупа (односно се-та) међусобно повезаних варијабли, онако како се оне разликују од околине овог скупа, као и начина на који се тај скуп варијабли одржава под утицајем сметњи које долазе из његове околине».³⁷⁾ McClelland каже: *»другим речима, међународно понашање једне државе у системској перспективи је у двосмерној активности узимања и давања међународној средини. Сва узимања и давања, када се посматрају скупа и за све државне актере, називају се међународним системом»*.³⁸⁾

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Да није борбе за супремацију великих сила и њихове тежње да имају монопол над ресурсима наше планете, сарадња и размена добара могла би да буде веома развијена уз очување мира и коегзистенцију.

Сарадња би могла да се одвија на комплементарности уз уважавање компаративних предности партнера. Наиме, земље које имају велики број налазишта нафте немају храну или добра налазишта воде и обрнуто, што отвара широк спектар могућности за истинску комплементарну сарадњу у условима мира и коегзи-

36) Karl Deutsch, *The Nerves of Government*, The Free Press, New York, 1964.

37) Morton Kaplan, *Macropolitics*, Aldine, Chicago, 1969, p. 57.

38) Charles McClelland, *Theory and the International System*, The Macmillan Company, New York, 1966, p. 92.

стенције, јер ниједна земља на планети нема све што јој треба и не може да задовољи све своје потребе из постојећих националних ресурса.

Отимачина или сарадња, независност и слобода у одлучивању или потчињеност и патња – питање је свих питања. Отимачина доводи до сигурног рата, а равноправна сарадња је та која води напретку и међусобном уважавању и стварању мира и поверења.

Међутим, узимајући у обзир чињеницу да се Друштво народа распало пред Други светски рат, према досадашњим искуствима *фактори сметњи* – интереси суперсила, били су много јачи од *способности регулатора* – светске мировне организације, као на пример, Друштва народа, које је било задужено да чува светски мир и да се бори са свим врстама сметњи миру. Средства којима се требало одупрети утицају великих сила и којима се тада располагало била су минимална.

Па ипак, целокупни послератни развитак, у коме је стотињак земаља ушло у међународну заједницу у својству равноправног субјекта, ослобађајући се вековног колонијализма, упечатљиво је потврдио да је идеја слободе и независности народа доживела историјски тријумф над принципом доминације и субординације у међународној заједници. Упркос лепим жељама, датим обећањима и преузетим правним обавезама, нпр. потписивањем Повеље ОУН, државе тешко успевају да усагласе своје националне интересе у тој мери да би солидарно могле да се супротставе агресији. Ситуација је управо обрнута: државе се групишу и конфронтирају око својих партикуларних интереса и својим експанзионистичким поступцима непрекидно угрожавају међународну безбедност и светски мир. Дакле, упорно *концепт конфронтације* (милитаристички модел) побеђује *концепт коегзистенције* (хуманистички модел).

Из досадашњег искуства, поткрепљеног историјским примерима, проистиче да се *питање контроле рата и обезбеђивање мира своди у крајњој линији на елиминисање статуса великих сила* у светској политици чији сукоб интереса нужно доводи до изазивања ратова и међународних подела. У том смислу, *мултиполарни* на- супрот биполарном и униполарном систему међународних односа представља реалну могућност елиминације супремације.

Дакле, из свега што смо до сада констатовали, намеће се закључак да су релације САД-а и СССР-а имале директне реперкусије како политичке, тако економске и војне на развој односа и

одређивање курса спољне политике, а самим тим и позиционирање Југославије и Немачке према глобалним кретањима кључних спољно-политичких фактора.

Наиме, указано је на то да ни систем Уједињених нација, као организација која *по принципу федерализма* правно-политичких субјеката - земаља потписница Повеље ОУН, треба да чува мир и безбедност у свету – и гарантује тзв. *«заштићени светски мир»*, није у потпуности одговорила изазовима модерног времена.

Фактори сметњи (интереси суперсила) и у периоду после Другог светског рата исказивали су се кроз наглашену борбу за супремацију, а *способност регулатора*, у овом случају ОУН, временом је слабила и уместо одбрамбеног система била претворена у гласачку машину за изгласавање онога што је било по вољи суперсила.

Функционално повезивање (*принцип функционализма и нео-функционализма*) експерата из свих земаља света по економско-социјалном принципу на пројектима од транснационалног значаја (као што је изградња транснационалних саобраћајница, нафтовода, гасовода и сл.) гарантује тзв. *«радни мир»* који одговара развијеним земљама.

Оно што би требало да представља кључно научно промишљање овог рада је указивање управо на разлику између *федерализма и функционализма*, односно система *«заштићеног мира»* и *«радног мира»*. При том је *концепт конфронтације* (милитаристички модел) био веома изражен током хладног рата у периоду блоковске поделе света и све време упорно успевао да надвлада *концепт коегзистенције* (хуманистички модел) прокламован Повељом УН и принципима несврстане политике.

Рат се одиграва сваки пут као *«коначно последњи рат човечанства»*. Такви ратови су, нужно, посебно интензивни и нечовечни ратови. Стране у сукобу, превазилазећи оно што је политичко, у припремама за рат - у фази раздраживања и хушкања, непријатеља понижавају и у моралним и у другим категоријама и морају да га претворе у нељудску гнусобу која се мора не само сузбити него и дефинитивно уништити. Непријатељ, дакле, није више само непријатељ кога треба вратити у његове границе, већ га треба морално и физички уништити.

Човек је, иначе, по природи пасиван, жељан удобности, уживања, економског обиља, више него ризика да изгуби живот, своја добра или делове свога тела. Евентуално задовољство од надвладавања противника краће је и мање од изгледа да се сам буде унакажен, убијен, обесправљен, опљачкан.

Стога, у закључним разматрањима, важно место, свакако, треба да заузме *Старкова* теза да не треба одустајати од идеје мира (тј. идеје о елиминисању рата и борбе за супремацију) и да упорно треба истрајавати на изучавању три основне области истраживања мира:

- 1) *емпиријског мира* (изучавања историјског искуства на плану рата и мира;
- 2) *практично остваривог мира* (тражења оног што је могуће путем дедукције из минулог развоја и на основу тога предлагати мере за постизање практично и непосредно остваривих циљева мира - нпр. теорија функционализма),
- 3) *идеалног мира* (тј. таквог стања мира које није непосредно оствариво, али коме треба тежити као идеалу у будућности).³⁹⁾

Дакле, да закључимо, интер-културални дијалог, размена и сарадња уз мир и коегзистенцију су платформа за развој, напредак и стварање, а рат и отимање не чини никога срећним. И онај који напада и онај који се брани имају и људске и материјалне губитке. Рат и борба за супремацију воде само разарању и физичком и менталном уништењу људског бића.

Не одричући се система колективне безбедности, али и не идеализирајући га, међународна заједница је прихватила становиште да је најреалнији пут за учвршћивање међународне безбедности – уклањање узрока рата.

Стога треба указати *на потребу уклањања вечите борбе великих сила за супремацију, која се може елиминисати увођењем мултилатерализма у међународне односе*, где ће бити више центара моћи, који ће онда зарад општег добра морати да се међусобно организују на бази концепта коегзистенције и сарадње, што би онда дало више маневарског простора малим и средњим земљама за слободан развој и напредак.

39) J.G. Starke, *An Introduction to the Science of Peace (Irinology)*, A.W. Sijthoff, Lajden 1968, pp. 24-25.

Садашње стање се, пак, не може у том смислу назвати миром због тога што и даље постоји опасност од нуклеарног рата и што у читавом овом послератном периоду није било готово ни једног дана у коме нису изгубљени животи у ратним сукобима.⁴⁰⁾ У истом смислу ово стање међународних односа Kenneth Boulding квалификује као «систем претње» (*threat system*),⁴¹⁾ Sugata Dasgupta као «стање без мира» (*peacelessness*),⁴²⁾ а Dieter Senghaas као «организовани не-мир» (*organisierter Unfrieden*).⁴³⁾

Закључак је јасан. *Без развоја нема успостављања економске независности нити јачања политичке независности*, па тиме ни превазилажења садашње опште нестабилности и сиромашења земаља у развоју. На глобалном нивоу, једино развој може пресећи тенденцију сталног јачања доминације и хегемоније суперсила и, гледано у правцу будућности, спречити да се XXI век претвори у епоху нове колонијализације света – тоталног тријумфа технолошког колонијализма и империјализма.

*Тријада - разорујање, развој, безбедност - представља стратегијску основу борбе за светски мир и друштвени напредак, а увођење мултилатерализма даје шансу за укидање супремације суперсила и трајно успостављање концепта коегзистенције.*⁴⁴⁾

Међутим, питање које остаје социолозима, политиколозима, антрополозима и филозофима да разреши је веома и компликовано и комплексно, а гласи: «Шта је то у људском бићу што га, од настанка цивилизације, до данас, у континуитету, са мањим или већим паузама, води ка крвопролићу?» Да ли се ради о антрополошкој грешци и урођеној анималној борби на живот и смрт ради постизања неприкосновене доминације и сталне потребе за доказивањем супремације?

40) Hanna Newcombe and Alan Newcombe, *Peace Research around the World*, Canadian Peace Research Institute, Oakville, Ontario, Canada, 1969, pp. 1, 2.

41) Kenneth Boulding, "Toward a Theory of Peace" у knjizi Roger Fisher (ed.), *International Conflict and Behavioral Science*, Basic Books, New York, 1964, p. 70.

42) Sugata Dasgupta, "Peacelessness and Maldevelopment", објављено у *Proceedings of the International Peace Research Association, Second Conference*, VI. II, Assen, Van Gorcu, 1968, pp. 19-42.

43) Dieter Senghaas, "Abscheckung und Frieden", Europäische Verlagsanstalt, Frankfurt, 1968.

44) "Оваква једна нова, флексибилна и пулсирајућа функционална структура глобалног поретка у међународним односима захтевали би нове заједничке светске институције, органе, тела и механизме који би "сервисирали" и олакшавали међусобну коегзистенцију и одржавање целина и такву хармоничну расподелу постојећих ограничених, или будућих новостворених, виталних и планетарних ресурса и остварених богатстава, у пропорционалном интересу свих", Душан Николиш: "Америчка транзиција - ка новом међународном поретку?" у: "Национални интерес", бр.4/2008 стр. 106-107

Шта је са подизањем човекове свести о томе да је потребно, не само декларативно као у Повељи ОУН стварати праведнији и бољи свет од онога који су нам оставиле претходне генерације, већ унапређивати науку о људском понашању, учећи на досадашњим трагичним искуствима генерације које ће доћи после нас?

Понављање грешака је доказ да још увек нисмо нашли начин како да савладамо порив за супремацијом у нама самима. У техничко-технолошком смислу смо унапредовали до васионских пространа, а да при том нисмо победили и усавршили себе односно развили самосвест о свеопштем добру.⁴⁵⁾

Савладали смо природу и њене ресурсе ставили у функцију развоја човечанства. Још само када бисмо успели да савладамо сопствену агресивност, завист, похлепу и престанемо са борбом за супремацијом и сталним доказивањем доминације, наша цивилизација би доживела и моралну обнову и духовни препород у којој би слобода, мир, сарадња и толеранција били правило, а развој узвишени циљ у условима активне мирољубиве коегзистенције.

ЛИТЕРАТУРА

- S. R. Leger, World Military and Social Expenditures 1996 Washington D.C., World Priorities 1996
- D. Simeunovic, Alte und neue Probleme des Historismus in der Theorie der Politik, Hegelsjahrbuch, 1998
- Д. Симеуновић, Теорија политике, Удружење Наука и друштво, 2002.
- Љ. Аћимовић, Наука о међународним односима - теорије и истраживачки правци, Научна књига Београд, 1987
- G. Modelski, War and the Great Powers, Peace Research Society (International), Papers, Vol. XVIII, 1972
- L. Von Bertalanffy, General Theory of Systems: Application to Psychology in the Social Sciences - Problem and Orientations, Mouton/UNESCO, the Hague, Paris, 1968
- Хенри Кисинџер, Дипломатија И, Верзал прес, Београд, 1999
- R. Rosecrance, Action and Reaction in World Politics, Little Brown Boston, 1963
- R. Rosecrance, Bipolarity, Multipolarity and the Future, Journal of Conflict Resolution, X, September 1966.

45) “Политичке идеологије неолибералног правца уочавају недидалектички приступ реализма, посебно у несагледавању улоге противуречности у променама система и улоге силе као вертикално постављене моћи (Сох)”, у: Игор Јанев: “Међународна либерална идеологија и доктрина неолиберализма у међународним односима”, Српска политичка мисао”, бр. 1/2009 стр. 41

- J. G. Starke, An Introduction to the Science of Peace (Irinology), A.W. Sijthoff, Lajden, 1968
- M. Jevtić, Religion and power, Essays on Politology of Religion, Diocese of RAS-Prizren and Kosovo-Metohija, Gračanica, Center for Study of Religion and Religious Tolerance, Belgrade, 2008

Zoran Milosavljević

IDEAS OF ESTABLISHING A LASTING PEACE

Summary

In the shortest words, pick the base that are specified individual scientists to direct their efforts towards peace research were aware of the danger of a new world war and its disastrous consequences, the belief in the necessity to provide the science and its contribution to preventing the danger and dissatisfaction of results that are in the made regarding the social sciences.

The current situation is, however, can not in this respect call for peace that still exists the danger of nuclear war, and throughout this period was not over even one day in which lives were not lost in wars. In the same sense, this state of international relations Kenneth Boulding qualifies as a "threat system". Sugata Dasgupta as peacelessness and Dieter Senghaas as "organized disturbance" (organisierter Unfrieden).

To not fight for supermation great powers and their aspirations to have a monopoly over the resources of our planet, cooperation and exchange of goods could be very developed with the preservation of peace and coexistence.

Despite the nice wishes, given the promises and download legal obligations, for example, the signing of the UN Charter, the state hardly manage to reconcile their national interests to the extent that would be to oppose the aggression. The situation is exactly reversed: the state are grouped and confrontation about their particular interests, and their expansionist actions continually threaten international security and world peace. So, again the concept of confrontation (military model) has the concept of coexistence (humanistic model).

Key words: Peace, UN Charter...